

А. О. Марченко

аспірант кафедри загальної психології факультету психології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ПРОГРАМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ЯК ОСНОВНА ФУНКЦІЯ АВТОБІОГРАФІЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

У статті розглянуто можливість використання інтенціональної теорії пам'яті при вивченні автобіографічних спогадів. Показано, що використання цього підходу дозволяє пояснити всі специфічні феномени, притаманні цьому типу пам'яті. Запропоновано нове бачення проблеми забування та амнезії. Сформульовано основну функцію цього типу пам'яті.

Ключові слова: автобіографічна пам'ять, інтенціональна теорія, амнезія, мотиваційно-ціннісна спрямованість.

Автобіографічна пам'ять як підсистема довгострокової пам'яті, що спрямована на збереження історії життя особистості, вже майже тридцять років знаходиться в центрі уваги закордонних психологів.

За цей час було накопичено багато емпіричного матеріалу, відкрито та описано феномени, притаманні цьому виду пам'яті. При цьому закордонні дослідники зіткнулися з проблемою комплексного описування системи функціонування автобіографічної пам'яті та механізмів, які лежать в її основі. Розроблені ними теорії не дають досить вичерпної відповіді на ці запитання. Річ у тім, що вони дотримуються ретенціонального підходу у вивченні пам'яті, тобто такої точки зору, що автобіографічна пам'ять є продуктом дії, який зберігається в пам'яті (ретенція).

Методологічні підходи, сформовані у вітчизняній традиції, на наш погляд, дозволяють подолати проблеми, що були окреслені в цій царині. На наш погляд, більш доцільним є вивчення автобіографічної пам'яті як умови здійснення наступної дії (інтенція).

Отже, **метою** нашої роботи є розгляд автобіографічної пам'яті та її феноменів з позиції інтенціональної теорії пам'яті.

Іntenціональний (футурогенний) підхід до розуміння психологічної природи пам'яті був сформульований Г. К. Середою [9]. Згідно з підходом Г. К. Середи в пам'яті закріплюється саме те, що буде потрібно для реалізації в майбутній діяльності. Цей підхід не є новим і оригінальним ні в психології, ні в філософії. Ще Б. Спіноза висловлював ідею про те, що "намір є пам'ять" [див. 11]. У вітчизняній психології ці ідеї були підтримані Б. Ф. Ломовим: "Завдання довготривалої пам'яті полягає в збереженні того, що необхідно на майбутнє. Вона пов'язана з організацією поведінки в масштабах тривалих періодів часу, що неминуче вимагає передбачення" [4]. Також підхід до пам'яті як системи, орієнтованої на майбутнє, розвивала В. Я. Ляудіс [5].

Основна думка теорії Г. К. Середи: пам'ять повинна аналізуватися не як продукт певної дії, а як умова здійснення наступної дії. Психологічний

механізм пам'яті має пояснюватися і розумітися виходячи з того, що має бути, а не з того, що було. Цей підхід кардинально змінює парадигму розгляду пам'яті: “якщо майбутнє — це “мотив” сьогодення, то минуле — це його “спосіб”, його “операційний склад”” [10].

Відбір матеріалу, який необхідно зберегти в пам'яті, задається мотиваційно-смысловими установками на майбутнє, тобто обумовлений майбутнім. Такий підхід автор назвав “темпоральним” або “футурогенним”. При цьому підкреслювалося, що метою називається не безпосередня мета даної дії, а щось таке, що “чекає попереду”, що виходить за рамки даної дії [10]. Називаючи таку мету “стратегічною”, Г. К. Середя вказував, що він “спонукає і “зобов'язує” людину утримувати результат даної дії як засіб здійснення наступної, як те, що “потрібно буде”” [10]. При цьому “стратегічна” мета не усвідомлюється суб'єктом, як і сам процес переробки мнемічної інформації. У свідомість можуть потрапляти тільки результати обробки у формі мислення та інших процесів, невід'ємним елементом яких є пам'ять.

Розглядаючи питання інтенціональної теорії автобіографічної пам'яті, ми ні в якому разі не хочемо применшити значення досліджень, спрямованих на вивчення процесу відтворення автобіографічного досвіду. Більше того, наявність реконструктивних механізмів пам'яті може слугувати підтвердженням її інтенціональної природи. Пам'ять в момент фіксації не може “враховувати” все, що може знадобитися в майбутній діяльності. У зв'язку з цим в онтогенезі і виникли механізми, спрямовані на підстроювання спогадів під мінливі умови. У зв'язку з цим ми не намагаємося спростувати результати досліджень, проведених в рамках ретенціональної парадигми, а показати їх застосування в інтенціональній теорії автобіографічної пам'яті.

На наш погляд, запам'ятання є провідним процесом пам'яті, який не тільки визначає зміст автобіографічних спогадів, а й значною мірою робить її зміст суб'єктивним. Замість очевидного процесу формування чуттєвого образу, як вважає більшість дослідників, відбувається процес мотивованої селекції та фіксації матеріалу, призначеного для використання в майбутній діяльності: “...суб'єкт парадоксальним чином орієнтує пам'ять на таку роботу в майбутньому, яку ніяк інакше не позначити, як орієнтація на майбутнє минуле” [3].

Одним з підтверджень цьому є дослідження американського дослідника Б. Уоллеса, який вказує на те, що “подальше раціональне осмислення (зафіксованого матеріалу. — А. М.), відмова від застарілих параметрів оцінки лише в малому ступені змінює мірки, з якими людина “дивиться” у своє минуле” [6]. Ми ж вважаємо це абсолютним принципом існування автобіографічної пам'яті — формування її змісту виходячи з поточної ціннісно-мотиваційної сфери і спрямованості особистості, соціальні стереотипи в яких є невід'ємним, але не єдиним елементом.

Також М. Конвей та А. Холмс в [15] вказують на те, що спогади про події, які були пов'язані з базовими цілями особистості, залишаються добре доступними і з'являються серед перших спогадів, які приходять на дум-

ку, коли треба згадати будь-які спогади з цього періоду. Автори роблять висновок, що спогади про події, які мали сильне значення по відношенню до цілей життя, залишаються пов'язаними з особистістю та її історією. Але найцікавіше, що дослідники виявили, що цей зв'язок зберігається навіть після того, як вказані цілі змінилися у зв'язку зі зміною психосоціальної стадії за Е. Еріксоном [див. 14].

Ці ж дані були отримані і в нашому дослідженні, де з використанням методики діагностики реальної структури ціннісних орієнтацій особистості було показано, що автобіографічні спогади у представників середнього віку мають тенденцію відповідати ціннісній структурі, більш характерною для молоді в нашій культурі. Представники середнього віку продемонстрували більш високу значимість зв'язку між своїми особистими спогадами не з актуальною ціннісною структурою, як слід було б очікувати в рамках ретенціональної парадигми, а з тими ціннісними орієнтаціями, які превальювали у юнацькому віці. У цьому віці, як ми припускаємо, формується основний масив знань, необхідних для подальшої діяльності, що одержав назву “згущення” автобіографічних спогадів.

Дослідження [13], спрямовані вивчити, що є тим показником, який дозволяє відрізнити помилкову подію від реальної, також свідчать на користь інтенціональної теорії. Найціннішим показником для прийняття спогаду як істинного, як і варто очікувати у випадку, якщо пам'ять спрямована на майбутнє, є маркер діяльності. Слідом за ним йде маркер місця. Зміна учасників та часу події досить легко приймається випробуваними як правда.

У дослідженні автобіографічної пам'яті як складової індивідуального досвіду [3] було показано, що респонденти в умовах перехідного періоду, з постійною зміною цін на продукти харчування, можуть вказати лише початкові ціни (тобто ціни до початку кризи), і кінцеві (тобто на момент дослідження). Середина практично повністю випадає з пам'яті людей. Використання об'єктивного факту зростання цін дозволив знайти пояснення цього феномена в інтенціональній природі пам'яті: “якщо вірно, що пам'ять функціонує по механізму орієнтації на майбутнє, то у випадку з цінами вона як раз в чистому вигляді свідчить про мотиваційну непотрібність запам'ятовування для майбутнього цін, які безперервно змінюються; такі відомості мало збагачують мнемічний досвід особистості” [3].

Іншим важливим підтвердженням інтенціональної природи автобіографічної пам'яті є унікальне дослідження В. Нуркової і К. Василевської [8] на матеріалі в'язнів СІЗО, які вперше потрапили в місця позбавлення волі. На цій вибірці дослідниками були показані унікальні феномени автобіографічної пам'яті людей, що потрапили в складну життєву ситуацію.

Перший з цих феноменів — феномен збіднення минулого. Він полягає в тому, що у людей, що потрапили у важку життєву ситуацію, значно скорочується обсяг доступного автобіографічного матеріалу, відбувається збіднення тематики історії життя.

Другий феномен, названий феноменом втрати дитинства, полягає в тому, що перша доступна згадка відноситься до підліткового віку, тоді як

в нормі (тобто у тих людей, які не перебувають у важкій життєвій ситуації) його відносять до 3–6 років.

Третій феномен — це феномен онтологізації сьогодення, який полягає в тому, що на “лінії життя” з’являється окремих і особливий життєвий етап — теперішній час, що відрізняється пластичністю і незавершеністю [див. 8].

На жаль, автори тільки констатують, що “у важкій життєвій ситуації відбувається активізація роботи з суб’єктивним теперішнім часом, минуле та майбутнє стають менш значущими” [8], при цьому не ставлячи собі питання про причини цих феноменів.

На наш погляд, ці результати унікальної дослідницької ситуації самим достовірним чином свідчать про те, що автобіографічна пам’ять є процесом, націленим на майбутнє. Адже якщо виходити з ретенціонального підходу, процеси реконструкції та психологічного захисту не повинні були б торкнутися особистих спогадів, що відносяться до минулого, оскільки, як показано, саме ув’язнення є важкою ситуацією. Однак, як було виявлено, значна частина минулого пропала з суб’єктивної картини світу досліджуваних. Сталося це, як ми вважаємо, тому, що фіксування подій минулого відбувалося під впливом ціннісно-сислової сфери, актуальної для звичайного, “вільного” життя, в той час як у СІЗО сталася різка зміна цінностей і смислів ув’язнених на нові, унікальні смисли, яких не було в минулому досвіді. Це призвело до того, що автобіографічні спогади перестали грати роль матеріалу майбутньої діяльності, для чого призначалося їх запам’ятовування. Люди зіткнулися з новою реальністю, яка, вочевидь, не була представлена в їх ціннісно-сислової сфері в минулому, що призвело до того, що їх минулий досвід став для них марним. У цьому полягає, на наш погляд, причина збіднення минулого і втрата дитинства.

У той же час поява нових смислів, нової реальності і специфіки спілкування служить причиною фіксації нових подій, що потрапили в “суб’єктивне сьогодення”. Можна з упевненістю сказати, що автори зафіксували появу нових автобіографічних спогадів, обумовлених новими цінностями, що з’явилися в умовах ув’язнення. Звідси випливає, що пам’ять людини, зафіксувавши неадекватність свого минулого змісту, почала наповнюватися новим змістом, адекватним новій ситуації.

Факт відсутності “непотрібних” спогадів було простежено і у наших дослідженнях. Наприклад, літні люди майже не актуалізують такі значущі події, як смерть інших людей. Наближення фіналу власного життя змушує респондентів більш спокійно ставитися до самого факту смерті, а біль втрати по рідним і близьким не робить їх більш пристосованими до життя. Також серед чоловіків середнього віку не було спогадів про службу в армії. Ймовірно, що згадування свого досвіду перебування в збройних силах, що часто демонструється чоловіками в нашій культурі, носить скоріше комунікативний аспект, тоді як внутрішньо не несе корисної інформації для їх діяльності, що веде до невключення цих спогадів до числа важливих.

Інтенція як загальна спрямованість людини на майбутнє має і своєрідний аналог серед властивостей особистості — цілеспрямованість людини. За допомогою тесту Смісложиттєвих орієнтацій нами було показано, що цілеспрямованим особам властива розроблена автобіографічна пам'ять, в якій доступні для усвідомлення причинно-наслідкові зв'язки подій. На наш погляд, цілеспрямовані люди більш мотивовані на майбутню діяльність, що стимулює їх до внутрішнього обмірковування кроків, необхідних для досягнення мети, що, у свою чергу, веде до кращого розуміння причин і наслідків подій свого минулого.

Окремою вкрай важливою темою у розгляді інтенціональної теорії автобіографічної пам'яті є процес забування. У зв'язку з унікальним положенням автобіографічної пам'яті в когнітивній сфері особистості цей процес пам'яті має деякі специфічні нюанси, не характерні для інших типів пам'яті.

Вважається, що забування проявляється в двох основних формах:

- а) невірне пригадування або впізнавання;
- б) неможливість пригадати або впізнати.

Однак з автобіографічною пам'яттю справа йде трохи інакше. Поняття “неправильне пригадування” або “неправильне впізнавання” практично неможливо використовувати відносно до автобіографічних спогадів, оскільки якщо слідувати думці В. Нуркової [6] (з якою ми абсолютно згодні), автобіографічна пам'ять не є викривленою, а навпаки, вона і є єдино правильна і адекватна для даної людини, історія життя людини не існує ніде, окрім як в автобіографічній пам'яті особистості. Тотальний суб'єктивізм автобіографічної пам'яті не дозволяє нам говорити про неправильне пригадування. Ця позиція, з відомою часткою допущення, є перебільшеною, однак питання, що з'являються (наприклад, чи вважати зміну автобіографічних спогадів під дією захисних механізмів забуванням, що веде до помилкового впізнавання, чи ні), змушують нас вважати помилки автобіографічної пам'яті її феноменами, а не проявом процесу забування.

Під час обговорення процесу забування, що проявляється в неможливості пригадати або дізнатися, ми звернемося до класичних прикладів забування, наведених Зігмундом Фрейдом у книзі “Психопатологія повсякденного життя”:

“Варто прислухатися до того, як двоє людей, які спільно сприймали зовнішні враження, — скажімо, що разом подорожували, — обмінюються через деякий час своїми спогадами. Те, що в одного міцно збереглося в пам'яті, інший часто-густо забуває, наче того й не було; при цьому ми не маємо жодної підстави припускати, щоб це враження було для нього психічно більш значущим, ніж для іншого. Ясно, що цілий ряд моментів, що визначають відбір для пам'яті, вислизає від нас” [12]. У цьому фрагменті З. Фрейд, описуючи різницю у спогадах двох людей, на наш погляд, робить помилку, властиву ретенціональній парадигмі, — упевненість в тому, що всі люди запам'ятовують однаково. Адже якщо в даному прикладі відійти від імпліцитної позиції, що один із суб'єктів пам'ятав деталі подорожі, але забув, а виходити з позиції, що вони обидва запам'ятали

цю подорож по-різному, немає необхідності вдаватися внесенню в аналіз додаткових, необґрунтованих механізмів.

При цьому варто відзначити, що З. Фрейд наводить у своїй книзі приклади зі свого особистого життя, коли він, на його думку, що-небудь забував. У главі VII “Забування вражень і намірів”, окрім прикладів забування якихось знань (місця розташування магазину скриньок, адреси клієнта) та намірів (забування місця, куди була покладена річ), де дійсно могли діяти механізми психологічного захисту (які, повторимося, інтенціональна теорія автобіографічної пам’яті не відкидає), є ще приклади подій, які дійсно були важливі в житті З. Фрейда. Автор розглядає їх прикладами забування, однак, аналізуючи текст книги, ми з впевненістю можемо сказати, що З. Фрейд привів найяскравіші приклади інтенціональної природи автобіографічної пам’яті. Найбільш важливі частини авторського тексту ми виділили курсивом:

“Влітку моя дружина подала мені невинний по суті привід до сильного незадоволення. Ми сиділи візаві за табльдотом з одним паном з Відня, якого я знав і який, ймовірно, пам’ятав і мене. У мене були, однак, підстави не відновлювати знайомства. Дружина моя, проте, почувши лише гучне ім’я свого візаві, дуже скоро дала зрозуміти, що прислухається до його розмови з сусідами, тому що час від часу зверталася до мене з питаннями, в яких підхоплювалася нитка їхньої розмови. Мені кортіло; нарешті, це мене роздратовало. Кілька тижнів тому я поскаржився одній родичці на поведінку дружини, але при цьому не міг пригадати жодного слова з того, що говорив цей пан. Оскільки я, взагалі, досить злопам’ятний, і не можу забути жодної деталі епізоду, який роздратував мене, то очевидно, що моя амнезія в даному випадку мотивувалася відомим бажанням рахуватися, щадити дружину” [12].

Як видно з цього епізоду, бажання не травмувати свою дружину жодним чином не вплинуло на здатність З. Фрейда згадати цей епізод. Однак він забув (як він вважає) слова, які говорила неприємна йому людина. Якщо ж подивитися на цей епізод з точки зору інтенціональної парадигми, то стає зрозуміло, що запам’ятовування слів знайомої, але неприємної людини не входило в мотиваційну складову З. Фрейда, в той час як поведінка його дружини, очевидно, більш важлива в ціннісно-мотиваційній структурі оповідача, запам’яталася досить добре, щоб розповісти про це в книзі. На наш погляд, пам’ять З. Фрейда в цьому випадку виявила не амнезію, а свою вибірковість при запам’ятовуванні, що, загалом, характерно для будь-якого суб’єкта.

Інший приклад ще більш яскраво демонструє вибірковість запам’ятовування, при цьому З. Фрейд прямо про це пише:

“Влітку 1901 року я сказав якимось моєму другові, з яким перебував у тісному ідейному спілкуванні з наукових питань: “Ці проблеми неврозуміють бути вирішені лише тоді, якщо ми цілком станемо на ґрунт допущення первісної бісексуальності індивіда”. У відповідь я почув: “Я сказав тобі це вже 2,5 роки тому в Бр., пам’ятаєш, під час вечірньої прогулянки. Тоді ти про це і чути нічого не хотів”. Неприємно, коли тобі пропонують

визнати свою неоригінальність. *Я не міг пригадати ні розмови, ні цього відкриття мого друга.* Очевидно, що один з нас помилився; за принципом “*cui prodest*” помилитися повинен був я. І дійсно, протягом найближчого тижня я згадав, що все було так, як хотів нагадати мені мій друг...” [12].

З. Фрейд пояснює це забування неприємністю почуття неоригінальності, розуміння, що твоя ідея є запозиченою. Однак у наведеній вище цитаті автор ясно вказує, що він “не хотів чути” про ідею свого друга, а отже, і не хотів її запам'ятовувати. Безумовно, подальші зусилля дозволили З. Фрейду актуалізувати спогади про цю розмову. Однак на наш погляд, робота, виконана їм, вказує на процеси реконструкції спогадів, ніж на процес зняття блокування захисними механізмами автобіографічної пам'яті. Як зазначає сам З. Фрейд, йому було неприємно визнавати свою неоригінальність, що, безумовно, повинно було посилити “забудькуватість” австрійського психолога, якби вона була обумовлена тільки механізмами захисту.

У цій же книзі автор пояснює причину забування вражень, переживань і намірів, тобто невиконання чогось. На його думку, у всіх випадках в основі забування лежить мотив небажання (*Unlustmotiv*) [див. 12]. Ми ж зі свого боку, не визнаючи деякі випадки саме забуванням, хочемо екстраполювати зазначений мотив і на процес запам'ятовування. Ми також вважаємо, що незапам'ятовування подій власного життя відбувається через “небажання”, куди ми відносимо не тільки активне небажання щось запам'ятовувати (як у випадку з неприємним знайомим З. Фрейда), але відсутність мотивації запам'ятати.

Визнаючи безперечний факт викривлення, неповноти відтворення та зсуву в часі або в просторі автобіографічних спогадів, що відбуваються в процесі “спогаду-реконструкції”, ми все ж вважаємо основною причиною суб'єктивних спотворень і специфічних феноменів саме процес запам'ятовування. Подальші трансформації автобіографічного досвіду пов'язані, на наш погляд, зі зміною ціннісно-смыслових структур (причиною яких автобіографічний досвід може і бути), які, змінюючись, роблять більш доступними одні спогади і менш доступними інші. При цьому ми вважаємо, що практично неможливо достовірно зафіксувати факт забування події, яка, швидше за все, стала просто менш доступною через зміну пріоритетів ціннісно-смыслові сфери особистості (не враховуючи, природно, амнезії, органічних уражень мозку і змін особистості у похилому віці). На наш погляд, ці два випадки не є одним і тим же, оскільки за певних умов “сплячий” досвід може з'явитися на рівні доступних спогадів.

Інтенціональний підхід змушує по-новому поглянути на усталені погляди на автобіографічну пам'ять. Найбільш значними її властивостями В. В. Нуркова [7], по-перше, вважає неоднозначність її змісту. Однак, доповнюючи автора, який вважає причиною цього процес реконструкції, ми хочемо сказати, що доступний зміст автобіографічної пам'яті може змінюватися, оскільки неоднозначним є мотивація, якою керується суб'єкт при актуалізації спогадів, ставлення її до тих цінностей і мотивів, завдяки яким цей зміст було зафіксовано.

Другою, найважливішою особливістю є те, що людина пам'ятає про себе, що з нею відбулося в реальності. Тут також ми вважаємо провідною причиною процес запам'ятовування, який визначає, що саме і як людина зможе (не "буде", а саме "зможе") згадати про своє минуле.

Інтенціональний підхід є тим спільним знаменником, який дозволяє об'єднати всі ті позитивні напрацювання, які були створені в рамках інших напрямків. Пояснювальна сила інтенціонального підходу полягає не тільки в розумінні всіх феноменів автобіографічної пам'яті, виходячи з однієї методологічної позиції, але і розкритті принципів формування тих факторів, що є рушійними силами функціонування цього типу пам'яті.

Вважаючи процеси реконструкції вкрай важливими в роботі пам'яті, визнаючи їх роль у формуванні особистих спогадів, провідними ми все ж вважаємо процес фіксації, завдяки якому пам'ять грає утилітарну роль збереження фактичного автобіографічного матеріалу для мотивування і використання в подальшій діяльності. Виходячи з цього, корисним досвідом є не тільки позитивний, успішний досвід, але й неуспішний, пов'язаний з негативними переживаннями, що співзвучно з ідеями П. Блонського [1]. Найчастіше саме цей негативний досвід є мотиватором діяльності суб'єкта. У той же час ми вважаємо, що збереження вдалого, позитивно забарвленого досвіду є необхідною умовою для формування тієї системи організації індивідуального досвіду, яка необхідна для розвитку особистості людини та її руху вперед. Успішний, позитивно забарвлений досвід, зафіксований виходячи з наявної мотиваційно-ціннісної спрямованості особистості, сам починає формувати цю структуру, будучи не тільки фактологічною базою, а й джерелом формування нових цінностей і смислів.

Висновки

Резюмуючи вищесказане, хотілося б повторити, що ми аж ніяк не заперечуємо того, що "не тільки минуле впливає на сьогодні, але й сьогодні на минуле" [2]. Основною думкою тут є розуміння двонаправленого руху між автобіографічною пам'яттю і мотиваційно-ціннісною спрямованістю особистості.

Найважливішою з функцій автобіографічної пам'яті ми вважаємо "збереження інформації, що пов'язана з функціонуванням своєї особистості і власною діяльністю для використання в подальшій діяльності". Ця функція визначається спрямованістю автобіографічної пам'яті на майбутнє як умови існування майбутньої діяльності.

Ця спрямованість на майбутнє, як було показано теоретичним аналізом наших досліджень, об'єднує в цілісну систему різні феномени, пов'язані з особистими спогадами. Причому всі вони знаходять логічне пояснення з тієї позиції, що автобіографічна пам'ять фіксує події, виходячи з поточної ціннісно-мотиваційної спрямованості, і надалі спогади зазнають лише незначних змін. Фактичні результати численних досліджень, проведених в рамках різних теоретичних концепцій, органічно вкладаються в рамки інтенціональної парадигми. Причому результати деяких авторів при роз-

гляді їх з позиції футурогенного підходу розкривають нові сторони феноменологічного репертуару автобіографічної пам'яті.

У психологічній традиції існує думка, що поняття “конструювання” і “реконструювання” пам'яті є тотожними, іноді в одного і того ж автора ці слова несуть один і той же зміст, описуючи процеси, що відбуваються при актуалізації спогадів. Розглядаючи процес запам'ятовування найважливішим визначником суб'єктивного змісту пам'яті, ми вважаємо, що термін “конструювання” спогадів повинен застосовуватися саме до цього процесу пам'яті, тоді як поняття “реконструювання” найбільш точно з семантичної точки зору описує процеси, що відносяться до актуалізації спогадів.

Поняття “забування”, на наш погляд, не зовсім можна застосовувати до процесів, пов'язаних з автобіографічною пам'яттю. З одного боку, суб'єкт може не запам'ятати якусь подію або інформацію у зв'язку з тим, що це не когерентно з його поточною ціннісно-мотиваційною спрямованістю, чи входить у дисонанс із його афективною сферою. При цьому імпліцитно буде вважатися, що якщо суб'єкт був присутній під час події, то він його повинен пам'ятати, а якщо ні — то значить, що він його забув. З іншого боку, розглядаючи суть автобіографічної пам'яті, процесом забування може називатися зникнення з поля актуального досвіду тих спогадів, які не можуть використовуватися особистістю у своїй діяльності, коли вони не несуть адаптаційного потенціалу. При цьому зі зміною умов ці спогади можуть повернутися у свідомість суб'єкту.

Розглядаючи автобіографічну пам'ять не лише як сховище інформації, а в першу чергу як основний інтегратор минулого, що визначає “майбутнє минуле”, ми вказуємо на те, що наслідком цієї спрямованості на майбутнє є програмування майбутнього, тобто автобіографічна пам'ять є невід'ємним елементом мотиваційної сфери особистості, визначальною ціннісно-мотиваційну спрямованість особистості.

Список використаних джерел

1. Блонский П. П. Память и мышление. — СПб.: Питер, 2001. — 288 с.
2. Коган Л. Н. Человек и его судьба. — Мысль, 1988.
3. Лактионов А. Н. Координаты индивидуального опыта. — Харьков: Бизнес Информ, 1998. — 492 с.
4. Ломов Б. Ф. Память и антиципация // Исследование памяти. — М.: Наука, 1990.
5. Ляудис В. Я. Психологические проблемы развития памяти // Исследование памяти. — М.: Наука, 1990.
6. Нуркова В. В. Автобиографическая память как проблема психологического исследования. Психологический журнал. — Том 17. — № 2. — 1996. — С. 16–29.
7. Нуркова В. В. Свершенное продолжается: Психология автобиографической памяти личности. — М.: Изд-во Университета РАО, 2000.
8. Нуркова В. В., Василевская К. Н. Автобиографическая память в трудной жизненной ситуации // Вопросы психологии. — № 5. — 2003. — С. 93–102.
9. Серeda Г. К. К вопросу о соотношении основных понятий в концепции “память — деятельность” // Вестник ХГУ № 122, Психология. — Вып. 8. — 1975. — С. 3–14.
10. Серeda Г. К. Память как механизм системной организации индивидуального опыта // Психология познавательных процессов. Вестн. Харьк. ун-та, № 224. — Харьков: Вища школа; Изд-во при Харьк. ун-те, 1982. — С. 10–17.

11. Серeda Г. К. Теоретическая модель памяти как механизма системной организации индивидуального опыта // Психология деятельности и познавательных процессов. — Вестник Харьковского университета, № 253. — Харьков: Вища школа; Изд-во при Харьк. ун-те, 1984. — С. 10–18.
12. Фрейд З. Психопатология обыденной жизни. — Азбука-Классика, 2006. — 224 с.
13. Burt C. D. B., Kemp S., Conway M. A. Memory for true and false autobiographical event descriptions *Memory*, 2004, 12 (5), 545–552.
14. Conway, M. A. (2005) Memory and the Self. *Journal of Memory and Language*, 53(4), 594–628.
15. Holmes A., Conway M. A. Generation Identity and the Reminiscence Bump: Memory for Public and Private Events. *Journal of Adult Development*, Vol. 6, No. 1, 1999.

А. А. Марченко

аспирант кафедры общей психологии факультета психологии
Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

**ПРОГРАММИРОВАНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ БУДУЩЕГО
КАК ОСНОВНАЯ ФУНКЦИЯ АВТОБИОГРАФИЧЕСКОЙ ПАМЯТИ**

Резюме

В статье рассмотрена возможность использования интенциональной теории памяти при изучении автобиографических воспоминаний. Показано, что использование этого подхода позволяет пояснить все специфические феномены, свойственные автобиографической памяти. Предложено новое видение проблемы забывания и амнезии. Сформулирована основная функция этого типа памяти.

Ключевые слова: автобиографическая память, интенциональная теория, амнезия, мотивационно-ценностная направленность.

A. Marchenko

postgraduate
Department of General Psychology, Faculty of Psychology
V. N. Karazin Kharkiv national university

**PROGRAMMING AND IMPLEMENTATION OF THE FUTURE
AS THE PRIMARY FUNCTION OF AUTOBIOGRAPHICAL MEMORY**

Summary

The article is devoted the intentional theory of the autobiographical memory. This approach can explain all the specific phenomena inherent autobiographical memory. There is a new vision of forgetting and amnesia. It was formulated the basic function of this type of memory.

Key words: autobiographical memory intentional theory, amnesia, motivation and value orientation.